

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ЯКОВЧУК ЄВГЕНІЙ ЮРІЙОВИЧ

УДК 342.9 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРІ МОБІЛІЗАЦІЇ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України
Дрозд Олексій Юрійович,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри поліцейського права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Гаруст Юрій Віталійович,
Національний університет оборони України,
заступник начальника кафедри військового права та правоохоронної діяльності

кандидат юридичних наук, доцент

Шевченко Сергій Іванович,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
заступник директора інституту післядипломної освіти та заочного навчання

Захист відбудеться «27» грудня 2024 року о 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03037, м. Київ, проспект Повітряних Сил, 31

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «25» листопада 2024 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Повномасштабна військова агресія з боку РФ змусила українського законодавця змінити підхід до регулювання та забезпечення функціонування всіх сфер суспільного життя нашої держави. Одним з інструментів, завдяки яким Україні вдається вистояти в цій війні, є мобілізація, яка передбачає не просто комплекс заходів, спрямованих на адаптацію системи державного управління, економіки й усіх державних інституцій до умов правового режиму воєнного стану, вона також охоплює систему залучення та підготовки людських, фінансових, матеріально-технічних ресурсів, які спрямовані на протистояння ворогу та зміцнення обороноздатності країни. Зазначене дає підстави стверджувати, що мобілізація безпосередньо стосується матеріальних і нематеріальних прав, свобод й інтересів фізичних та юридичних осіб. Саме тому, з огляду на суспільну значущість і складність механізму мобілізації, важливим та необхідним є формування і реалізація послідовної та виваженої державної політики в цій сфері.

Слід зауважити, що процес здійснення державної мобілізаційної політики має бути чітко врегульований нормами чинного законодавства, що забезпечить дотримання режиму законності та правопорядку в державі й суспільстві. Це засвідчує актуальність вивчення проблеми адміністративно-правових засад формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблемні аспекти, пов'язані з реалізацією мобілізаційної діяльності в Україні, у своїх наукових працях розглядали: В. І. Андріяш, О. Л. Валецький, П. Б. Волотівський, І. М. Вороніна, Ю. В. Гаруст, О. В. Джафарова, А. С. Діденко, О. Ю. Дрозд, Н. Г. Єшова, І. В. Кіреєва, О. Ф. Кобзар, Л. В. Козлова, І. О. Кресіна, В. Ю. Крук, В. І. Курило, Є. В. Курінний, О. В. Лаврук, А. А. Манжула, В. І. Мельник, В. Є. Романов, О. М. Романова, О. Ю. Савинець, Р. А. Сербин, Е. О. Сидорова, Є. Ю. Соболю, М. І. Соф'їна, Д. В. Талалай, Т. О. Тихомирова, В. В. Цветков, Р. В. Шаповал, С. І. Шевченко, Т. А. Шумейло та ін. Утім, попри значні теоретичні напрацювання, у науковій літературі фактично немає комплексних монографічних досліджень, присвячених адміністративно-правовим засадам державної політики у сфері мобілізації.

Наявність правових й організаційних прогалин і недоліків, пов'язаних із формуванням та реалізацією державної мобілізаційної політики, а також брак комплексних монографічних досліджень, присвячених окресленій проблематиці, обумовлюють актуальність і своєчасність представленої дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021; Стратегії воєнної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021; Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженої наказом

Міністерства освіти і науки України від 6 червня 2022 року № 527. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових поглядів учених, норм чинного законодавства та правозастосовної практики з'ясувати сутність й особливості адміністративно-правових засад державної політики у сфері мобілізації, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, норми якого регулюють суспільні відносини у відповідній сфері.

Для досягнення поставленої мети необхідно було виконати такі *завдання*:

– схарактеризувати мобілізацію як напрям державної політики й об'єкт адміністративно-правового регулювання;

– удосконалити визначення поняття та окреслити особливості формування державної політики у сфері мобілізації;

– узагальнити принципи, завдання та надати характеристику правовому підґрунтю формування державної політики у сфері мобілізації;

– сформулювати дефініцію та виокремити елементи адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації;

– окреслити коло суб'єктів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації, схарактеризувати їх адміністративно-правовий статус;

– висвітлити адміністративні процедури державної політики у сфері мобілізації;

– розкрити адміністративно-правові інструменти державної політики у сфері мобілізації;

– визначити юридичні гарантії дотримання прав суб'єктів мобілізаційної діяльності;

– запропонувати шляхи вдосконалення адміністративного законодавства в частині дотримання прав суб'єктів у сфері мобілізації як одного з напрямів державної політики.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади державної політики у сфері мобілізації.

Методи дисертаційного дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи становить сукупність як загальних, так і спеціальних методів наукового пізнання, використання яких дало змогу реалізувати окреслені вище завдання дисертації. *Логіко-семантичний* та *аналітичний* методи використано для того, щоб схарактеризувати мобілізацію як напрям державної політики й об'єкт адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.1), а також удосконалити визначення поняття та окреслити особливості формування державної політики у

сфері мобілізації (підрозділ 1.2). *Структурно-логічний і системно-функціональний* методи застосовано для того, щоб встановити принципи, завдання та правове підґрунтя формування державної політики у сфері мобілізації (підрозділ 1.3), сформулювати дефініцію та виокремити елементи адміністративно-правового механізму формування і реалізації державної політики у сфері мобілізації (підрозділ 2.1); окреслити коло суб'єктів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації, їх адміністративно-правовий статус (підрозділ 2.2). За допомогою методу *документального аналізу* досліджено адміністративні процедури державної політики у сфері мобілізації (підрозділ 2.3), адміністративно-правові інструменти державної політики у сфері мобілізації (підрозділ 2.4); розглянуто юридичні гарантії дотримання прав суб'єктів мобілізаційної діяльності (підрозділ 3.1). Методи *моделювання та прогнозування* застосовано для розроблення шляхів удосконалення адміністративного законодавства в частині дотримання прав суб'єктів у сфері мобілізації як одного з напрямів державної політики (підрозділ 3.2). Під час здійснення дослідження використано низку інших прийомів і способів, що забезпечили комплексний підхід до досягнення поставленої мети.

Нормативно-правовим підґрунтям дослідження є сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, зокрема: Конституція України, а також низка законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, положення яких безпосередньо чи опосередковано спрямовані на регулювання державної мобілізаційної політики в Україні.

Науково-теоретичне підґрунтя становлять праці фахівців з адміністративного, конституційного права тощо. Крім того, у процесі підготовки роботи було використано здобутки фахівців з інших галузевих дисциплін, зокрема: теорії держави і права, теорії управління, соціології, філософії, психології тощо.

Інформаційну й емпіричну основу дослідження становлять періодичні видання, статистичні матеріали тощо. Також використано власний практичний досвід роботи дисертанта у сфері здійснення мобілізаційної діяльності.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першою спробою комплексно, на монографічному рівні з'ясувати сутність, зміст та особливості адміністративно-правових засад державної політики у сфері мобілізації, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, основні з них такі:

вперше:

– обґрунтовано, що поняття мобілізації слід розглядати в трьох ключових аспектах: як напрям державної політики; як адміністративно-правовий інститут; як комплекс спеціальних адміністративно-правових, організаційно-управлінських, фінансово-розпорядчих та інших заходів, на основі чого узагальнено, що категорія «мобілізація» має державно-владний характер, безпосередньо пов'язана з діяльністю публічної адміністрації та можливістю застосування нею заходів державного

примусу, що засвідчує необхідність сприйняття досліджуваного явища саме як об'єкта адміністративно-правового регулювання;

– виокремлено ключові адміністративні процедури державної політики у сфері мобілізації, до яких віднесено: взяття громадян на військовий облік; надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації; отримання компенсації шкоди, завданої транспортним засобам і техніці внаслідок їх залучення під час мобілізації, тощо;

удосконалено:

– твердження про те, що Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» має бути доповнений положеннями, які відносили б до сфери відання конкретного центрального органу виконавчої влади питання формування та реалізації мобілізаційної політики. Такий підхід забезпечить належну публічність зазначеного процесу, його централізованість й ефективність, адже більшість питань, пов'язаних зі створенням і впровадженням відповідного офіційного курсу країни, будуть вирішувати в роботі одного відомства, що своєю чергою надає можливість простіше координувати та контролювати діяльність із формування і реалізації державної політики в досліджуваній сфері суспільного життя;

– положення, за яким зміст політичних гарантій у розрізі представленої в роботі проблематики полягає в тому, що державна політика в цій сфері повинна бути стабільною та послідовною, що своєю чергою забезпечує підвищення рівня довіри до суб'єктів мобілізаційної діяльності та їх посадових осіб, а отже, це впливає на престижність професії та зацікавленість осіб проходити службу (здійснювати трудову діяльність) тощо;

– наукову думку стосовно необхідності розроблення та прийняття Концепції державної мобілізаційної політики, пріоритетними напрямками якої мають бути: а) розв'язання проблем чинного законодавства у сфері мобілізації та мобілізаційної підготовки; б) перегляд і вдосконалення правового статусу суб'єктів мобілізаційної діяльності; в) покращення системи соціального забезпечення осіб, які проходять службу в суб'єктах мобілізаційної діяльності; г) проведення активної просвітницької та роз'яснювальної роботи серед населення стосовно мобілізації;

– теоретичний підхід до переліку принципів формування державної політики у сфері мобілізації, до яких запропоновано віднести засади: законності, рівності, гуманізму, принципу крайності примусу, принципу публічності, принципу упровадження інновацій;

дістали подальшого розвитку:

– обґрунтування наукової думки про те, що в контексті формування державної політики у сфері мобілізації важливе значення має інформаційна робота, яку реалізують за двома напрямками: 1) інформування та доведення до суспільства змісту, значення мобілізації та обов'язків фізичних і юридичних осіб у контексті її проведення; 2) підтримання безпечного, достовірного інформаційного поля навколо заходів і методів мобілізації;

– науковий підхід до переліку ключових елементів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації, до яких запропоновано віднести: норми адміністративного права; суб'єктів формування та

реалізації державної політики у сфері мобілізації; акти реалізації суб'єктами адміністративних норм; адміністративно-правові методи формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації; адміністративні процедури;

– теза про те, що нормотворчість є одним із ключових адміністративно-правових інструментів державної політики у сфері мобілізації, адже за її допомогою законодавець має можливість: по-перше, створити нормативно-правове підґрунтя для функціонування суб'єктів мобілізаційної діяльності; по-друге, розробити державні програми, стратегії, концепції, орієнтовані на реалізацію відповідної державної політики; по-третє, виявити застарілі норми, які заважають нормативному функціонуванню правовідносин, які виникають у досліджуваній сфері суспільного життя. З огляду на зазначене, коли йдеться про нормотворчість, то мають на увазі передусім підзаконну нормотворчу діяльність.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції використовуються та можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для проведення подальших теоретичних досліджень, спрямованих на вдосконалення адміністративно-правових засад державної політики у сфері мобілізації (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій сфері* – у процесі розроблення нових і вдосконалення чинних нормативно-правових актів законодавчого та підзаконного рівнів, у нормах яких закріплено адміністративно-правові засади державної політики у сфері мобілізації;

– *правозастосовній сфері* – з метою підвищення ефективності роботи суб'єктів мобілізаційної діяльності в Україні;

– *освітньому процесі* – під час підготовки підручників, навчальних посібників, а також лекційних і науково-методичних матеріалів з дисциплін «Адміністративне право» та «Конституційне право» тощо.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблематики та відповідні висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Київ, 19–20 липня 2017 року); «Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 22–23 вересня 2021 року); «Актуальні проблеми взаємодії правової науки та практики її застосування» (м. Київ, 16–17 березня 2022 року).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок. Список використаних джерел містить 251 найменування на 27 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами, темами, планами, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, його мету й завдання, висвітлено наукову новизну отриманих

результатів, теоретичне і практичне значення роботи, надано відомості про апробацію результатів дослідження, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальна характеристика державної політики у сфері мобілізації» містить три підрозділи.

У підрозділі 1.1 «Мобілізація як напрям державної політики та об'єкт адміністративно-правового регулювання» зазначено, що повномасштабна збройна агресія РФ зумовила трансформацію концепції роботи державного апарату й життєдіяльності населення. Деструктивний вплив бойових дій та гостра гуманітарно-соціальна криза стали новими викликами на шляху розбудови України як демократичної, європейської, суверенної держави. За цих умов важливе значення має явище мобілізації, сутність якого до цього часу не викликала значного резонансу й не привертала уваги науковців.

На основі аналізу наукових поглядів учених аргументовано, що в найзагальнішому розумінні об'єкт правового регулювання становлять суспільно-правові відносини, які виникають між різноманітними суб'єктами права (фізичними та юридичними особами), у межах яких вони реалізують надані їм права, законні інтереси й покладені на них правові обов'язки з приводу певних матеріальних або нематеріальних благ. Визначено відмітні властивості категорії «об'єкт адміністративно-правового регулювання».

Розглянуто положення норм чинного законодавства, які спрямовані на регулювання мобілізації в Україні. Акцентовано на тому, що, попри наявність нормативного підходу, сформовано окремі авторські підходи до змісту й значення мобілізації. Аналіз законодавчих і науково-теоретичних підходів до тлумачення поняття «мобілізація» засвідчив певну конфронтацію між офіційною та доктринальною площинами, адже чимало вчених не схвалюють законодавчу дефініцію, зосереджуючи увагу у своїх наукових пошуках на інших особливостях категорії. Проте систематизація наявного матеріалу й відомостей з приводу цього питання надала можливість виокремити ключові, змістоутворювальні ознаки мобілізації, які визначають, зокрема, її як об'єкт адміністративно-правового регулювання.

Обґрунтовано, що мобілізацію слід розглядати, як: 1) напрям державної політики; 2) адміністративно-правовий інститут; 3) комплекс спеціальних адміністративно-правових, організаційно-управлінських, фінансово-розпорядчих та інших заходів. Запропоновано авторське бачення сутності відповідних дефініцій.

У підрозділі 1.2 «Поняття та особливості формування державної політики у сфері мобілізації» окреслено загальнотеоретичні підходи до визначення поняття «політика», на основі чого зазначено, що цей термін позначає цілеспрямований, систематизований напрям діяльності людини або суспільства для досягнення індивідуальних або спільних інтересів і заздалегідь визначеної мети.

Дослідження різноманітних позицій дало підстави виокремити такі особливі аспекти державної політики, які найповніше відображають зміст цієї категорії: по-перше, вона є цілеспрямованим курсом або напрямом діяльності держави з реалізації національно важливих завдань, які задовольняють інтереси суспільства, відповідають функціоналу держави й публічних органів, позначаються на якості та закономірностях

життя людей; по-друге, державна політика втілюється в системі особливих, комплексних, складних і масштабних операцій та заходів економічного, юридичного, управлінського, правоохоронного, фіскального й іншого спрямування; по-третє, державну політику реалізують органи державної влади, які законодавством України наділені відповідними повноваженнями за рахунок фінансових та інших ресурсів держави; по-четверте, державна політика має власні правову конструкцію та підґрунтя, її формування та здійснення відбуваються за встановленими правовими принципами, на підставі розлогої нормативної складової; по-п'яте, державна політика має власний та структурований адміністративно-правовий механізм формування та реалізації. На підставі цього сформульовано авторське визначення державної політики у сфері мобілізації.

Акцентовано на тому, що державна політика у сфері мобілізації вирізняється особливостями, пов'язаними з її формуванням, наприклад, комплексністю та багатоаспектністю. Зауважено, що, попри адміністративну обумовленість, така політика має однаково враховувати й задовольняти державні та приватні інтереси. Висвітлено зміст категорій державного та приватного інтересу.

Відмітна особливість державної політики у сфері мобілізації полягає в тому, що вона спрямовується на подолання викликів і негативних явищ особливого періоду, зміцнення обороноздатності та готовності держави до функціонування в критичних умовах. Водночас заходи, які проводять у межах цього виду діяльності країни, не можуть цілком нехтувати інтересами та цінностями суспільства або ж тотально обмежувати його в правах і можливостях.

Увагу зосереджено на тому, що в контексті формування державної політики у сфері мобілізації важливе значення має інформаційна робота, яку реалізують за двома напрямками: 1) інформування та доведення до суспільства змісту, значення мобілізації та обов'язків фізичних і юридичних осіб у контексті її проведення; 2) підтримання безпечного, достовірного інформаційного поля навколо заходів і методів мобілізації.

Сформовано авторський підхід до ключових особливостей формування державної політики у сфері мобілізації. Зазначено, що складність такої політики полягає в тому, що вона має одночасно забезпечувати обороноздатність держави, національну безпеку та підтримання стабільного функціонування головних інституцій влади, правового поля і максимально стабільний рівень суспільного життя.

У підрозділі 1.3 «Принципи, завдання та правове підґрунтя формування державної політики у сфері мобілізації» акцентовано на загальнотеоретичному змісті поняття «завдання». Розглянуто положення норм чинного законодавства, на основі чого виокремлено перелік ключових завдань формування державної політики у сфері мобілізації, до яких віднесено: забезпечення високого й актуального рівня національної безпеки та обороноздатності держави; забезпечення готовності національної економіки до реалізації заходів мобілізації в разі настання особливого періоду; формування умов і гарантій переведення економіки, правової системи, публічного та приватного секторів у стан функціонування в умовах особливого періоду; створення належного та корисного інформаційного поля в державі, яке забезпечить формування правильного уявлення в населення держави про мобілізацію та передбачені нею заходи тощо.

Увагу спрямовано на зміст поняття «принцип», на основі чого принципи формування державної політики у сфері мобілізації визначено як розчинені в праві вихідні, керівні ідеї, базові імперативні засади, які окреслюють закономірності й особливості правового регулювання суспільних відносин, що виникають під час формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації, а також обсяги та можливості застосування державного примусу під час виконання мобілізаційних заходів. До переліку відповідних принципів запропоновано віднести такі принципи: законності, рівності, гуманізму, крайності примусу, публічності, упровадження інновацій.

Увагу зосереджено на аналізі системи нормативно-правових актів, які становлять нормативне підґрунтя формування державної політики у сфері мобілізації. Акцентовано, що відповідні нормативні документи доцільно розглядати залежно від їх юридичної сили. У цьому контексті досліджено положення Конституції України, а також низки законодавчих і підзаконних актів.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації» має чотири підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Поняття та елементи адміністративно-правового механізму формування і реалізації державної політики у сфері мобілізації»* зазначено, що з правової позиції «механізм» – це категорія, яка забезпечує дію правової матерії та практичний вплив норм права на ті суспільні відносини й суб'єктів, яким вони безпосередньо адресовані.

Систематизований аналіз наукових підходів до тлумачення сутності адміністративно-правового механізму в різних сферах суспільно-правових відносин надав можливість констатувати важливу роль цієї категорії в питанні правореалізації, передусім через інструменти й засоби публічно-владного впливу. Зауважено, що цей механізм застосовують у тій частині правовідносин, яка виникає з діяльності органів влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб у процесі реалізації функцій державного управління. З огляду на це, запропоновано авторське визначення адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації.

Схарактеризовано зміст таких ключових елементів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації: норм адміністративного права; суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації; актів реалізації суб'єктами адміністративних норм; адміністративно-правових методів формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації; адміністративних процедур.

У підрозділі 2.2 *«Суб'єкти адміністративно-правового механізму формування і реалізації державної політики у сфері мобілізації та їх адміністративно-правовий статус»* зазначено, що будь-яка державна політика формується та реалізується в діях широкого кола суб'єктів, кожен з яких виконує власний спектр завдань. Їх роль і значущість визначають адміністративно-правовим статусом – спеціальною категорією-характеристикою, яка встановлює обсяг компетенції, адміністративної влади й інші індивідуальні аспекти.

Висвітлено загальнотеоретичні підходи до розуміння категорій «статус», «правовий статус» й «адміністративно-правовий статус». Виокремлено відмітні особливості поняття адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації, на підставі чого сформульовано авторський підхід до тлумачення цієї наукової категорії.

Аргументовано, що систему суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації становлять: 1) Верховна Рада України – парламент – державний орган, що відповідає за створення відповідної сучасним викликам і поточній соціальній, економічній, правовій ситуації в країні законодавчої основи організаційних, координаційних та інших заходів у сфері мобілізації та мобілізаційної підготовки; 2) Президент України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України – вищі органи керівництва, координації, організації мобілізації та мобілізаційної підготовки на території України; 3) центральні органи виконавчої влади – Міністерство оборони, Міністерство економіки та ін. Вони проводять заходи з реалізації державної політики у сфері мобілізації за напрямами власного відання та в межах покладених на них повноважень; 4) місцеві державні та військові адміністрації, органи місцевого самоврядування – суб'єкти реалізації державної політики у сфері мобілізації, мобілізаційної підготовки, безпосередньо окремих мобілізаційних заходів у межах окремих адміністративно-територіальних одиниць України. Зазначено, що кожен із зазначених суб'єктів володіє власним, особливим адміністративно-правовим статусом.

Виокремлено особливості, які засвідчують наявність суттєвих недоліків системи суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації. Запропоновано авторське бачення напрямів подолання виявлених проблем.

У підрозділі 2.3 «Адміністративні процедури державної політики у сфері мобілізації» зазначено, що одним з унікальних елементів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації є адміністративні процедури. Вони суттєво відрізняються від інших публічно-владних заходів та операцій передусім соціальною спрямованістю. Їх ключова мета полягає не стільки у виконанні державних завдань з мобілізації, скільки в сприянні реалізації прав та інтересів громадян у цій сфері.

Проаналізовано наукові підходи до розуміння категорії «адміністративна процедура», на основі чого аргументовано, що її особливість і водночас відмінність від інших різновидів публічно-владної діяльності полягає в такому: 1) ця діяльність спрямована на реалізацію та забезпечення законних інтересів осіб, захист їх прав, виконання ними визначених законодавством обов'язків тощо; 2) мають безконфліктний характер і не передбачають зіткнення публічного та приватного інтересів; 3) суспільно-правові відносини, що виникають у контексті здійснення адміністративних процедур, мають дві основні сторони: адміністративний орган та особа, на користь або щодо якої здійснюють процедуру. Зазначене покладає на них додаткові права й обов'язки, передбачені законодавством про адміністративні процедури; 4) кінцевим результатом здійснення адміністративної процедури є прийняття адміністративного акта, який має вплив на правовий статус відповідного

суб'єкта, породжує нові, а також змінює чи припиняє наявні правовідносини. Запропоновано авторське визначення поняття «адміністративні процедури державної політики у сфері мобілізації».

Зазначено, що в аспекті формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації до адміністративних процедур найдоцільніше віднести: процес постановки громадян на військовий облік; надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації; отримання компенсації шкоди, завданої транспортним засобам і техніці внаслідок їх залучення під час мобілізації, тощо.

У підрозділі 2.4 «Адміністративно-правові інструменти державної політики у сфері мобілізації» адміністративно-правові інструменти державної політики у сфері мобілізації запропоновано розуміти як сукупність визначених нормами адміністративного права прийомів і засобів, які використовують спеціально уповноважені суб'єкти з метою забезпечення ефективної та послідовної реалізації державної політики в досліджуваній сфері суспільного життя. А отже, від ефективності використання зазначених інструментів безпосередньо залежить стан державної та національної безпеки, територіальної цілісності й обороноздатності Української держави.

Обґрунтовано, що важливим адміністративно-правовим інструментом державної політики у сфері мобілізації є нормотворчість, адже за її допомогою законодавець має можливість: по-перше, створити нормативно-правове підґрунтя для функціонування суб'єктів мобілізаційної діяльності; по-друге, розробити державні програми, стратегії, концепції, орієнтовані на реалізацію відповідної державної політики; по-третє, виявити застарілі норми, які заважають нормативному функціонуванню правовідносин, що виникають у досліджуваній сфері суспільного життя. З огляду на зазначене, коли йдеться про нормотворчість, то мають на увазі підзаконну нормотворчу діяльність.

У контексті представленої в роботі проблематики створення організаційно-управлінської структури суб'єктів реалізації мобілізаційної діяльності є безперервним процесом, який передбачає побудову такої системи управління мобілізаційними ресурсами, які дають змогу спеціально уповноваженим суб'єктам ефективніше, якісніше й оперативніше виконувати завдання, пов'язані зі здійсненням мобілізаційної діяльності.

Акцентовано на тому, що проведення роз'яснювальної та просвітницької роботи щодо важливості та необхідності проведення мобілізації передбачає: по-перше, реалізацію діяльності щодо обґрунтування важливості проведення мобілізації; по-друге, підвищення рівня обізнаності населення стосовно різних процедурних та організаційних аспектів мобілізації; по-третє, виховання в громадян патріотизму, що позитивно позначається на мобілізаційних процесах. Отже, роз'яснювальна та просвітницька робота в досліджуваному в роботі контексті має передбачати: а) активну роботу медіа у відповідному напрямі; б) індивідуальну роботу з громадянами на всіх рівнях; в) використання сучасних інформаційних систем і технологій.

Констатовано, що взаємодія та координація є важливими інструментами, за допомогою яких забезпечують спільну, взаємоузгоджену діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, які реалізують свою діяльність у досліджуваній сфері суспільного життя.

Узагальнено, що зазначені адміністративно-правові інструменти найбільш змістовно та повно дають змогу забезпечити реалізацію державної політики у сфері мобілізації. Водночас зауважено, що відповідні інструменти не віднайшли належного законодавчого закріплення, і це суттєва прогалина як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

Розділ 3 «Перспективи побудови нової моделі державної політики у сфері мобілізації» містить два підрозділи.

У підрозділі 3.1 «Юридичні гарантії дотримання прав суб'єктів мобілізаційної діяльності» висвітлено загальнотеоретичні підходи до тлумачення понять «гарантії» та «юридичні гарантії». Юридичними гарантіями дотримання прав суб'єктів мобілізаційної діяльності запропоновано вважати визначену нормами чинного законодавства сукупність інструментів, засобів і механізмів, які у своїй єдності забезпечують дотримання та реалізацію суб'єктивних прав та виконання обов'язків спеціально уповноважених суб'єктів у сфері мобілізації. Ключова мета зазначених гарантій полягає в тому, щоб створити правову основу для здійснення мобілізаційної діяльності зокрема, а також реалізації державної політики у цій сфері загалом.

Аргументовано, що ключовим різновидом юридичних гарантій у розрізі порушеної в роботі проблематики є нормативно-правові, які охоплюють гарантії конституційні, а також гарантії належного регулювання службової діяльності працівників суб'єктів мобілізаційної діяльності. Крім того, виокремлено гарантії політичні, сутність яких полягає в тому, що державна політика в цій сфері повинна бути стабільною та послідовною, і це забезпечує підвищення рівня довіри до суб'єктів мобілізаційної діяльності та їх посадових осіб, а отже, впливає на престижність професії та зацікавленість осіб проходити в них службу (здійснювати трудову діяльність) тощо.

На основі аналізу норм чинного законодавства зазначено, що сутність процедурних гарантій полягає в тому, що в процесі виконання своїх завдань і функцій суб'єкти мобілізаційної діяльності повинні дотримуватися певних, визначених законодавством процедур. Зазначене своєю чергою є, по-перше, превентивним заходом від порушень режиму законності в роботі відповідних суб'єктів; по-друге, забезпечує дотримання прав сторін відповідних правовідносин.

Виокремлено трудові гарантії, які належать службовцям (працівникам) суб'єктів мобілізаційної діяльності. До переліку відповідних гарантій віднесено: а) організаційно-управлінські стимули, які забезпечують таку побудову суб'єктів мобілізаційної діяльності, що буде сприяти кар'єрному зростанню працівників, а отже, є додатковим стимулом для ефективного виконання ними своїх обов'язків; б) економічні гарантії, які пов'язані передусім зі встановленням належного рівня заробітної плати працівників досліджуваних суб'єктів; в) наявність професійних стимулів, які забезпечують мотивацію працівників до виконання своїх обов'язків на високому рівні; г) соціальні гарантії.

Аргументовано, що в контексті представленої в роботі проблематики юридична відповідальність як гарантія дотримання прав суб'єктів мобілізаційної діяльності полягає в такому: по-перше, можливості притягнення посадових осіб суб'єктів мобілізаційної діяльності до відповідальності, передусім негативного характеру, за

вчинення неправомірних дій у процесі здійснення професійної діяльності; по-друге, у наявності юридичної відповідальності, зокрема адміністративної та кримінальної, до якої може бути притягнуто осіб, які перешкоджають здійсненню мобілізаційної діяльності, що своєю чергою є превентивним засобом від порушення прав і свобод досліджуваних суб'єктів.

Узагальнено, що саме окреслені вище юридичні гарантії у своїй сукупності забезпечують дотримання прав суб'єктів мобілізаційної діяльності. Водночас зауважено, що переважна більшість виокремлених вище гарантій не мають належного законодавчого закріплення.

У підрозділі 3.2 *«Напрями вдосконалення адміністративного законодавства в частині дотримання прав суб'єктів у сфері мобілізації як один із напрямів державної політики»* на підставі аналізу низки стратегічних нормативних документів зазначено, що, формуючи власне бачення щодо перспективних напрямів оборони країни, законодавець акцентує увагу на важливості мобілізації людських, економічних, технічних та інших ресурсів для перемоги над зовнішнім ворогом. Водночас стосовно зазначених вище стратегічних і концептуальних документів є декілька важливих зауважень: по-перше, переважну більшість документів було прийнято ще до початку повномасштабного вторгнення, тож вони не враховують набутого досвіду, а також наявних загроз і викликів, які виникають у сфері мобілізації; по-друге, у жодному з окреслених вище нормативно-правових актів законодавець не запропонував реальних кроків у напрямі розвитку державної мобілізаційної політики; по-третє, фактично поза увагою залишилася проблема функціонування суб'єктів мобілізаційної діяльності.

Першочерговим кроком з удосконалення адміністративного законодавства в частині дотримання прав суб'єктів у сфері мобілізації як одного з напрямів державної політики визначено розроблення та прийняття Концепції державної мобілізаційної політики, метою якої має бути створення правових та організаційних умов для забезпечення протистояння загрозам, що виникають в умовах воєнного стану, а також оперативної мобілізації людських, фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів. Визначено завдання та напрями цієї Концепції.

Наступним кроком з оптимізації адміністративного законодавства в частині дотримання прав суб'єктів у сфері мобілізації має бути вдосконалення системи планування мобілізаційних процесів. У цьому контексті необхідним є: по-перше, змістовий аналіз наявних ресурсів; по-друге, розподіл відповідних ресурсів відповідно до потреб фронту; по-третє, визначення планів і процедур проведення мобілізації; по-четверте, створення при Міністерстві оборони спеціальних підрозділів, до компетенції яких буде належати планування. Саме за допомогою планування вбачається можливим ефективно розподілити ресурси, а також забезпечити їх використання за цільовим призначенням.

Зауважено, що в умовах сьогодення український законодавець рухається в правильному напрямі, адже цифровізація МСЕК дасть змогу знизити рівень корупції, що своєю чергою попередить порушення прав суб'єктів мобілізаційної діяльності, а також не буде створювати додаткові перешкоди для їх роботи.

Обґрунтовано необхідність посилення гарантій діяльності волонтерських організацій, які здійснюють активну матеріальну, логістичну й іншу підтримку української армії.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації здійснено теоретичне узагальнення та окреслено нове вирішення наукового завдання, яке полягало в з'ясуванні сутності й особливостей адміністративно-правових засад державної політики у сфері мобілізації, на підставі чого було розроблено пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері. За результатами дослідження сформульовано низку нових наукових висновків, головні з них такі:

1. Мобілізація – це особлива юридична конструкція, яка передбачає: різноспрямовану державну діяльність організаційного змісту; виникнення, зміну та припинення численних суспільно-правових відносин між різними суб'єктами, зокрема публічного управління; систему державних заходів, серед них і примусового характеру, які застосовують у спеціальному порядку в особливий період. Зазначене дало підстави стверджувати, що сутність категорії «мобілізація» в контексті порушеної в роботі проблематики висвітлено в трьох ключових аспектах: а) мобілізація як напрям державної політики – це діяльність спеціально уповноважених органів державної влади й місцевого самоврядування щодо організації умов і забезпечення дієвого виконання мобілізаційних, мобілізаційно-підготовчих та інших заходів, пов'язаних з підготовкою держави й суспільства до функціонування в особливий період; б) мобілізація як адміністративно-правовий інститут – система адміністративних правовідносин, які виникають між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадянами України з питань формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації, проведення мобілізаційних процедур, мобілізаційної підготовки, притягнення порушників законодавства про мобілізацію до юридичної відповідальності тощо; в) мобілізація як комплекс спеціальних адміністративно-правових, організаційно-управлінських, фінансово-розпорядчих та інших заходів, передбачених Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», які реалізують з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ й організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту – на організацію і штатну структуру воєнного часу.

2. Встановлено, що державна політика у сфері мобілізації передбачає цілеспрямований, законодавчо обґрунтований та регламентований напрям комплексної діяльності держави в особі її уповноважених органів влади та, в окремих випадках, місцевого самоврядування, з реалізації заходів правового, фінансово-економічного, організаційно-управлінського, контрольного-наглядового й іншого спрямування, що передбачає створення умов і безпосередню реалізацію мобілізаційної підготовки та заходів мобілізації на території України. Акцентовано, що державна політика у сфері мобілізації є доволі нетиповим курсом діяльності

публічної адміністрації, формування якого передбачає знаходження балансу між державними та приватними інтересами в умовах ризиків національній безпеці, створення та розгортання широкої нормативно-правової бази, урахування інформаційної безпеки, мобілізаційного плану, потужностей, а також необхідності інформування суспільства про заходи та порядок мобілізації. Складність такої політики полягає в тому, що вона має одночасно забезпечувати обороноздатність держави, національну безпеку та підтримку стабільного функціонування головних інституцій влади, правового поля та максимально стабільний рівень суспільного життя.

3. До завдань формування державної політики у сфері мобілізації віднесено: а) забезпечення високого й актуального рівня національної безпеки та обороноздатності держави в умовах сучасних воєнних, економіко-політичних, інформаційних та інших викликів, ризиків, що становлять загрозу національним інтересам, а також суверенітету; б) забезпечення готовності національної економіки, органів державної влади й місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, населення країни до реалізації заходів мобілізації в разі настання особливого періоду; в) формування умов та гарантій переведення економіки, правової системи, публічного й приватного секторів до стану функціонування в умовах особливого періоду, зокрема під час війни та дії правового режиму воєнного стану; г) створення належного й корисного інформаційного поля в державі, яке забезпечить формування правильного уявлення в населення держави про мобілізацію та передбачені нею заходи; д) організація взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, окремих громадян щодо розгортання та проведення мобілізаційних заходів під час особливого періоду; е) захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у межах дії мобілізаційних обмежень, примусових заходів адміністративного впливу, а також будь-яких інших правовідносин, пов'язаних з проведенням мобілізації та мобілізаційної підготовки; побудова й розвиток системи правового регулювання, організації мобілізації та мобілізаційної підготовки на території України.

Доведено, що принципи формування державної політики у сфері мобілізації – це розчинені в праві вихідні, керівні ідеї, базові імперативні засади, які визначають закономірності й особливості правового регулювання суспільних відносин, які виникають у процесі формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації, а також обсяги державного примусу під час виконання мобілізаційних заходів. До відповідних принципів віднесено засади законності, рівності, гуманізму, застосування примусу у виняткових випадках, публічності, упровадження інновацій.

Обґрунтовано, що правове підґрунтя формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації сформовано з Конституції України, законів і підзаконних нормативно-правових актів. У своїй сукупності ці документи визначають загальноправові й спеціальні, організаційно-механічні особливості реалізації та забезпечення мобілізації, мобілізаційної підготовки в країні. Водночас відповідне нормативне підґрунтя не позбавлено недоліків, які, зокрема, стосуються

недостатньо ефективного регулювання правового статусу суб'єктів мобілізаційної діяльності.

4. Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації визначено як ґрунтовану на нормах чинного законодавства України юридичну конструкцію, яка окреслює систему взаємоузгоджених публічно-владних, державноуправлінських заходів та інструментів, за допомогою яких регулюють адміністративні правовідносини між спеціально уповноваженими суб'єктами, що здійснюють діяльність у досліджуваному напрямі. До ключових елементів цього механізму віднесено: норми адміністративного права; суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації; акти реалізації суб'єктами адміністративних норм; адміністративно-правові методи формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації; адміністративні процедури.

5. Встановлено, що систему суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації становлять: 1) Верховна Рада України – парламент – орган, що відповідає за створення відповідної сучасним викликам та поточній соціальній, економічній, правовій ситуації в країні законодавчої основи організаційних, координаційних та інших заходів у сфері мобілізації та мобілізаційної підготовки; 2) Президент України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України – вищі органи керівництва, координації та організації мобілізації та мобілізаційної підготовки на території України; 3) центральні органи виконавчої влади – Міністерство оборони, Міністерство економіки та ін. Вони проводять заходи з реалізації державної політики у сфері мобілізації за напрямами власного відання та в межах покладених на них повноважень; 4) місцеві державні та військові адміністрації, органи місцевого самоврядування – суб'єкти реалізації державної політики у сфері мобілізації, мобілізаційної підготовки, безпосередньо окремих мобілізаційних заходів у межах окремих адміністративно-територіальних одиниць України. З-поміж особливостей адміністративно-правового статусу зазначених суб'єктів виокремлено такі: по-перше, їх статус визначають єдиним нормативно-правовим актом – Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»; по-друге, немає єдиного органу влади, на який було б покладено цільові повноваження з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері мобілізації. В умовах сьогодення курс держави децентралізований, його приводять у дію виключно через спільні дії різних суб'єктів.

6. Аргументовано, що адміністративні процедури державної політики у сфері мобілізації найдоцільніше визначити як цілеспрямовані, формалізовані, послідовні дії уповноважених суб'єктів (адміністративних органів) щодо розгляду адміністративних справ у сфері мобілізації та мобілізаційної підготовки, які здійснюють за заявами окремих осіб або за ініціативою адміністративних органів з метою захисту, забезпечення, реалізації прав і законних інтересів цих осіб, а також виконання ними своїх обов'язків. До відповідних процедур віднесено: постановку громадян на військовий облік; надання відстрочки від призову на військову службу під

час мобілізації; отримання компенсації шкоди, завданої транспортним засобам і техніці внаслідок їх залучення під час мобілізації, тощо.

7. Адміністративно-правовими інструментами державної політики у сфері мобілізації запропоновано вважати сукупність визначених нормами адміністративного права прийомів і засобів, які у своїй діяльності використовують спеціально уповноважені суб'єкти з метою забезпечення ефективної та послідовної реалізації державної політики в досліджуваній сфері суспільного життя. Від ефективності використання зазначених інструментів безпосередньо залежить стан державної та національної безпеки, територіальної цілісності й обороноздатності Української держави. До зазначених інструментів віднесено: нормотворчу діяльність (зокрема підзаконну); створення організаційно-управлінської структури суб'єктів реалізації мобілізаційної діяльності; проведення роз'яснювальної та просвітницької роботи серед населення щодо мобілізації; законність, яка є не тільки принципом реалізації державної політики у сфері мобілізації, а й інструментом, за допомогою якого втілюють у життя всі загальноправові та спеціальні засади; нагляд і контроль; взаємодію та координацію.

8. Запропоновано юридичними гарантіями дотримання прав суб'єктів мобілізаційної діяльності вважати визначену нормами чинного законодавства сукупність інструментів, засобів і механізмів, які у своїй єдності забезпечують дотримання та реалізацію суб'єктивних прав та виконання обов'язків спеціально уповноважених суб'єктів у сфері мобілізації. Отже, ключова мета зазначених гарантій полягає в тому, щоб створити правову основу для здійснення мобілізаційної діяльності зокрема, а також реалізації державної політики у цій сфері загалом. До таких гарантій віднесено: 1) нормативно-правові, які охоплюють гарантії конституційні, а також гарантії належного регулювання службової діяльності працівників суб'єктів мобілізаційної діяльності; 2) політичні гарантії; 3) процедурно-процесуальні гарантії; 4) трудові гарантії, які належать службовцям (працівникам) суб'єктів мобілізаційної діяльності; 5) юридична відповідальність; 6) гарантії щодо профілактики та припинення правопорушень щодо суб'єктів мобілізаційної діяльності.

9. Аргументовано, що ключовими напрямками вдосконалення адміністративного законодавства в частині дотримання прав суб'єктів у сфері мобілізації як одного з напрямів державної політики є такі:

– по-перше, розроблення та прийняття Концепції державної мобілізаційної політики, метою якої має бути створення правових та організаційних умов для протистояння загрозам, які виникають в умовах воєнного стану, а також оперативної мобілізації людських, фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів;

– по-друге, удосконалення системи планування мобілізаційних процесів, що передбачає: по-перше, визначення та змістовий аналіз наявних ресурсів; по-друге, розподіл відповідних ресурсів відповідно до потреб фронту; по-третє, визначення планів і процедур проведення мобілізації; по-четверте, створення при Міністерстві оборони спеціальних підрозділів, до компетенції яких буде належати планування;

– по-третє, забезпечення подальшої цифровізації МСЕК, що дасть змогу знизити рівень корупції, а отже, попередити порушення прав суб'єктів

мобілізаційної діяльності, а також не буде створювати додаткові перешкоди для їх роботи;

– по-четверте, переглянути систему гарантій діяльності волонтерських організацій, які здійснюють активну матеріальну, логістичну й іншу підтримку української армії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Яковчук Є. Ю. Поняття адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 385–387.

2. Яковчук Є. Ю. Щодо визначення сутності та значення принципів законності і рівності при формуванні державної політики у сфері мобілізації. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 374–379.

3. Яковчук Є. Ю. До визначення поняття адміністративних процедур державної політики в сфері мобілізації. *KELM*. 2023. № 3 (55). С. 371–375 (Республіка Польща).

4. Яковчук Є. Ю. До проблеми визначення поняття державної політики у сфері мобілізації. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 439–444.

5. Яковчук Є. Ю. Мобілізація як напрямок державної політики та об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 705–707.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Яковчук Є. Ю. Зміст та сутність адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 лип. 2017 р.). Київ, 2017. С. 67–70.

7. Яковчук Є. Ю. До характеристики окремих принципів формування державної політики у сфері мобілізації. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ, 2021. С. 122–124.

8. Яковчук Є. Ю. Щодо визначення принципів формування державної політики у сфері мобілізації. *Актуальні проблеми взаємодії правової науки та практики її застосування* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 берез. 2022 р.). Київ, 2022. С. 118–120.

АНОТАЦІЯ

Яковчук Є. Ю. Адміністративно-правові засади державної політики у сфері мобілізації. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано новий підхід до розв’язання наукового завдання, яке полягало у висвітленні сутності й особливостей адміністративно-правових засад державної політики у сфері мобілізації, на підставі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері.

Схарактеризовано мобілізацію як напрям державної політики й об’єкт адміністративно-правового регулювання. Удосконалено поняття та окреслено особливості формування державної політики у сфері мобілізації. Встановлено принципи, завдання та схарактеризовано правове підґрунтя формування державної політики у сфері мобілізації. Визначено поняття та виокремлено елементи адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації. Окреслено коло суб’єктів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері мобілізації, їх адміністративно-правовий статус. Висвітлено адміністративні процедури державної політики у сфері мобілізації. Розглянуто адміністративно-правові інструменти державної політики у сфері мобілізації. Досліджено юридичні гарантії дотримання прав суб’єктів мобілізаційної діяльності. Запропоновано напрями вдосконалення адміністративного законодавства в частині дотримання прав суб’єктів у сфері мобілізації як одного з напрямів державної політики.

Ключові слова: мобілізація, мобілізаційна підготовка, мобілізаційна діяльність, політика, державна політика, формування, реалізація, адміністративно-правове регулювання, принципи, завдання, нормативне підґрунтя, механізм, адміністративно-правовий механізм, суб’єкт, адміністративні процедури, адміністративно-правові інструменти, юридичні гарантії, удосконалення, адміністративне законодавство.

SUMMARY

Yakovchuk Ye. Administrative and legal principles of state policy in the field of mobilization. – *Qualification scientific work in the form of a manuscript.*

Dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2024.

The dissertation provides a theoretical generalization and a new solution to the scientific task, which is to reveal the essence, content and features of the administrative and legal principles of state policy in the field of mobilization, on the basis of which to develop proposals and recommendations aimed at improving administrative legislation in this area.

Mobilization is characterized as a direction of state policy and an object of administrative and legal regulation. The concept is improved and the features of the formation

of state policy in the field of mobilization are outlined. The principles, tasks and the legal basis for the formation of state policy in the field of mobilization are established. The concept is defined and the elements of the administrative and legal mechanism for the formation and implementation of state policy in the field of mobilization are highlighted. The range of subjects of the administrative and legal mechanism for the formation and implementation of state policy in the field of mobilization is outlined and their administrative and legal status is characterized. The administrative procedures of state policy in the field of mobilization are disclosed. The administrative and legal instruments of state policy in the field of mobilization are highlighted. The legal guarantees for the observance of the rights of subjects of mobilization activity are characterized. The directions for improving administrative legislation in terms of observing the rights of subjects in the field of mobilization as one of the directions of state policy are clarified.

Keywords: mobilization, mobilization preparation, mobilization activities, policy, state policy, formation, implementation, administrative and legal regulation, principles, tasks, regulatory framework, mechanism, administrative and legal mechanism, subject, administrative procedures, administrative and legal instruments, legal guarantees, improvement, administrative legislation.